

วิธ^๑แห่งการบรรเทาทุกข์^๑

ของ

ท่านพุทธทาสภิกขุ

พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการในงานฌาปนกิจศพ

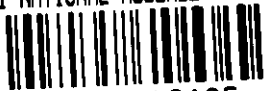
นางเพ็ญ โทธงาม

ณ เมรุวัดมหาชัยคล้ายนิมิต

ต. มหาชัย อ. เมือง จ. สมุทรสาคร

วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๐๕

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961116425

วันที่ 6 / ก.พ. / 2534
เลขทะเบียน 0881
เลขหมู่ ๐๔
พ.๑๓๓๑

ขอบพระคุณ

ขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาสละเวลา
มาให้เกียรติในงานนี้ ถ้าหากการต้อนรับ
มีการขาดตกบกพร่องอันใด อันอาจเกิด
ขึ้นแล้ว ขอได้กรุณาอภัยด้วย.

เจ้าภาพ

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

คำปรารภ

เนื่องด้วย คุณแม่เพิ่ม โพธิ์งาม ซึ่งเป็นมารดาของ
พ.ต.ต. สม โพธิ์งาม ได้สิ้นบุญล่วงลับไป และจะจัดการ
ฌาปนกิจ ณ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๐๘ นั้น ผู้จัดพิมพ์เห็น
พ้องต้องกันว่า พ.ต.ต. สม โพธิ์งาม เป็นเพื่อนรุ่นพี่และ
รุ่นน้องที่รักใคร่นับถือกันเป็นอย่างมาก จึงได้จัดหนังสือ
ที่ระลึกแจกช่วยเหลือ บุชาคุณ อุทิศกุศลให้แก่ คุณแม่เพิ่ม
โพธิ์งาม ผู้ล่วงลับไป ณ โอกาสนี้

และได้เห็นพ้องต้องกันว่า เรื่อง “วิถีแห่งการบรรเทา
ทุกข์” ของท่านพุทธทาสภิกขุ จะเป็นวิทยาทานที่ดียิ่ง
จึงพร้อมใจกันจัดพิมพ์ขึ้นครั้งนอวดย.

ด้วยอภินันทนาการจาก
ผู้
เพื่อน ๆ

ประวัติย่อ

ของ

คุณแม่เพิ่ม โห้ซังาม

ชาตะ วันอาทิตย์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ พ.ศ. ๒๔๓๖

มรณะ วันพุธที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘

คุณแม่เป็นบุตรคนตาม้าใหญ่บ้านพา และคุณยาย
มอญ จันทร์กล้า เกิดเมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ ขึ้น ๑๐ ค่ำ
ปี พ.ศ. ๒๔๓๖ ที่ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสาคร มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม ๖ คน
ชาย ๕ หญิง ๑ ขณะนี้ยังคงเหลือ นายชิน จันทร์กล้า
น้องชายสุดท้องอีก ๑ คน นอกนั้นก็ถึงแก่กรรมหมด

เมื่อเยาว์วัย คุณแม่ศึกษาเล่าเรียนอยู่กับบ้าน พอ
อ่านออกเขียนได้ ทั้งยังได้รับการอบรมเรื่องงานบ้าน
การเรือนจากคุณยาย ตามแบบฉบับของกุลสตรีในสมัย
ของท่าน จึงมีความรู้ความชำนาญตามหน้าที่ของแม่บ้าน
มีความประพฤติดี เรียบร้อย

คุณแม่ได้แต่งงานกับคุณพ่อสาย โพธิ์งาม เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๖๑ มีบุตร ธิดา รวม ๖ คน คือ

๑. นายแส โพธิ์งาม (อดีตนายกเทศมนตรีเมือง
สมุทรสาคร)

๒. พ.ต.ต. สม โพธิ์งาม

๓. นางพนศรี กานตะวร

๔. ร.ต.ต. สาสน์ โพธิ์งาม

๕. นางพวงแข จันทร์ประภา

๖. พ.อ.อ. สนิ โพธิ์งาม

กับมีหลานชายหญิงรวม ๑๑ คน คุณแม่ป่วยด้วยโรค
ไม่ทานอาหารเป็นเวลา ๒ เดือน ก็ได้รับการรักษาอย่างดี
ที่สุดจากนายแพทย์แผนปัจจุบันและแผนโบราณ แต่เนื่อง
จากคุณแม่มีอายุมาก ขรา อากา^รไม่ดีขึ้น คุณแม่ได้ถึง
แก่กรรมที่บ้านเลขที่ ๘๒๓/๒๗ ถนนเอกชัย ตำบลมหาชัย
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๕๐๘ ด้วยอาการสงบ รวมอายุได้ ๗๒ ปี.

แม่ - ของลูก

ทั้ง ๆ ที่รู้แน่นอนว่า แม่จะต้องจากเราไปในวันหนึ่งข้างหน้า แต่ความรู้สึกของลูก รู้สึกเสมือนหนึ่งว่าแม่จะอยู่กับเราอีกนานแสนนาน คล้ายกับไม่มีวันจะจากกัน แต่วันจากกัน วันนั้นก็มาถึงจนได้

วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นวันที่ลูกทุกคนไม่อาจจะลืมได้ เพราะเป็นวันที่แม่ได้จากลูกไปโดยอาการสงบ ซึ่งลูกไม่สามารถจะบอกถึงความรู้สึกได้ว่าลูกเสียใจสะเทือนใจเพียงใด

ลูกรู้ว่า การจากไปของแม่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม ซึ่งมนุษย์ทุกคนไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ก็ตาม แต่ลูกก็ไม่อาจหักห้ามความโศกเศร้าเสียใจในการจากไปของแม่ได้ เพราะการจากไปของแม่ เปรียบเสมือนร่วมโพธิ์ร่วมไทรที่ลูกจะได้รับแต่ความร่วมเย็นเป็นสุข และอบอุ่นใจ

ขณะลูกยังอยู่ในชีวิตเยาว์วัย ลูกจำได้ว่า แม่ต้องเหน็ดเหนื่อย มานะอดทนต่อสู้กับชีวิตร่วมกับพ่อโดยไม่มี การหยคนิ่งหรือพักผ่อน ความพยายามมีมานะอดทนของแม่ยังติดตราตรึงใจลูกมาจนบัดนี้

แม้รักลูกทุกคนเท่ากันหมดและเสมอต้นเสมอปลาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ลูกอดที่จะว่าเหว่ ใจหายไม่ได้ เมื่อลูก คิดว่าจะไม่ได้รับความรู้ สักนต่อไปอีกแล้ว

ในชีวิตแม่ นอกจากลูกแล้ว ลูกหลานญาติมิตร แม่ ก็เชื่อเพื่อช่วยเหลือเมตตา ถ้ามีทางที่จะช่วยได้แล้วแม่ จะหาทางที่จะช่วยเหลือด้วยความเต็มใจเสมอ ลูกจึง สามารถบอกกับแม่ได้เต็มปากว่า การจากไปของแม่นำ ความเสียใจอาลัยรักมาให้แก่ลูกหลานญาติมิตร ไม่น้อย กว่าลูกเหมือนกัน

แม่ชอบทำบุญเป็นประจำ และทำมาตลอดชีวิตอัน ยาวนานของแม่ เวลาแม่ทำบุญ แม่จะบอกให้ลูก ๆ ร่วม ทำบุญด้วย แม่บอกว่า ชาติหน้าจะได้เกิดมาเป็นแม่ลูกกัน อีก ความรู้สึกของแม่ก็ตรงกับความรู้สึกของลูก หากชาติ หน้ามีจริง ขอให้ลูกได้เกิดเป็นลูกของแม่ทุกชาติด้วยเถิด

ลูกขอให้ผลบุญและกุศลใด ๆ ที่แม่ได้ทำไว้ รวม ทั้งกุศลผลบุญที่ลูกหลาน และญาติมิตรได้ช่วยกันอุทิศ ให้แม่ จึงดลบันดาลให้แม่ประสบแต่ความสุขสงบใน สัมปรายภพชั่วนิรันดร.

จาก ลูกของแม่

ท่านทั้งหลาย ยังมีความรู้สึกกันอยู่ว่า ความ
ผาสุกทางใจ เป็นของสำคัญไม่น้อยกว่า ความผาสุก
ทางกาย หรือยิ่งกว่าความผาสุกทางกาย อยู่เพียงใด
แล้ว, ก็ยังเป็นที่ยังหวังได้ว่า โลกนี้ จักยังไม่เป็นของร้อน
เกินไปสำหรับท่านทั้งหลาย อยู่เพียงนั้น ๆ

ถ้าท่านทั้งหลาย ยังมีความรู้สึกกันอยู่ ว่าความ
มั่นคงทางใจ ก็เป็นของสำคัญไม่น้อยกว่า หรือถึงกับ
ยิ่งกว่าความมั่นคงทางกาย หรือทางทรัพย์สินสมบัติ อยู่
เพียงใดแล้ว, ก็ยังเป็นที่ยังหวังได้ว่า โลกนี้ จักยังไม่เป็น
ของร้อนเกินไปสำหรับท่านทั้งหลาย อยู่เพียงนั้น ๆ

ธรรมะ ย่อมให้ความมั่นคงทางใจ เป็นคู่กันกับที่
กิจการธนาคารในโลก ให้ความมั่นคง ปลอดภัยทาง
วัตถุ หรือทรัพย์สินสมบัติ แก่มนุษย์ทั้งหลาย; แต่ธรรมะ
ให้ความมั่นคงทางใจ ยิ่งไปกว่ากิจการธนาคารในโลก
ให้ความมั่นคงปลอดภัยทางวัตถุ หรือทรัพย์สินสมบัติ ๆ

ธรรมเทศนา ที่ยังเป็นเพียงคำสอนอยู่นั้น ยังช่วย
ใครไม่ได้. ถ้าเมื่อใดคำสั่งสอนนั้น ๆ มีผู้เห็นด้วยแล้ว

พากันทำตาม เมื่อนั้นคำสั่งสอนเหล่านั้น ก็จะกลายเป็นองค์พระธรรม ซึ่งสามารถคุ้มครองผู้เห็นจริงแล้วปฏิบัติตามได้ เหมือนเครื่องกั้นฝนใหญ่ ๆ คุ้มครองฝนให้ในฤดูฝน.

ฉะนั้น ๆ

ธรรมกถา ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมเป็นเครื่องสดับสติปัญญาส่งเสริมศรัทธาความเชื่อ และวิริยะความพากเพียรของท่านทั้งหลาย ให้เจริญงอกงามก้าวหน้าในทางแห่งพระศาสนา อันเป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลายในโลก ๆ ๑

พระธรรมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมเป็นของจำเป็นอยู่เสมอไปไม่ว่าเวลาไหน และไม่จำกัดชั้นโดยใครหรือแสดงโดยบุคคลใด, เพราะธรรมเทศนาทั้งหลายย่อมเป็นอาหารแก่จิตใจทำให้ความเป็นมนุษย์ในภายใต้นี้มีความเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ เหมือนต้นไม้ที่เต็มไปด้วยแก่น ฉะนั้น ๆ ๒

บัณฑิต ผู้มีปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา ได้มองเห็นความเป็นมนุษย์ ของคนบางคน แล้วพากันส่ายหน้า

ต้นศีรชะหันหลังกลับ เพราะว่า ความเป็นมนุษย์ของ
บุคคลนั้น มีความกลวงเป็นโพรง ฯ ๓

ความเป็นมนุษย์แต่ซีกกาย ส่วนภายในคือซีกใจ
ปราศจากความเป็นมนุษย์ เพราะขาดอาหารทางใจนั้น
ทำให้มีความเป็นมนุษย์แต่เพียงครึ่งเดียว หรือมีความ
เป็นมนุษย์ ที่กลวงเป็นโพรง ฯ ๔

ความสมบูรณ์ในทางวัตถุ ทำให้ร่างกายเจริญฉันใด
ความสมบูรณ์ในทางธรรมก็ทำให้จิตใจเจริญฉันนั้น ฯ ๕

เมื่อเราให้อาหารทางวัตถุเช่น ข้าว-น้ำ เป็นต้นแก่
ร่างกายเป็นประจำวันอยู่ทุกวัน เราก็ควรให้อาหารทางใจ
แก่ใจ ควบคู่กันไปด้วย, ถ้ามีฉะนั้นแล้ว จะเกิดความ
ไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง และเกิดผลคือ มีความเจริญแต่
ทางกาย ส่วนใจนั้นขาดอาหาร ตีบ ลีบ ตายไป ฯ ๖

การพึงธรรมเทศนานับว่าเป็นวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นการ
ให้อาหารแก่จิตใจ อย่างสะดวกที่สุด แม้ว่าจะมีทางให้
อาหารทางใจแก่จิตใจ โดยหลายวิธีด้วยกัน มีการ
สดมภ์ ภาวนา รักษาศีลให้ทาน เป็นต้น ฯ ๗

ใจยิ่งมากไปด้วยความสะอาด - สว่าง - สงบชั้น
เพียงใด ก็นับว่าเป็นความเจริญแก่จิตใจเพียงนั้น. ใจ
ที่สะอาด—สว่าง—สงบนั้นแล เป็นความหมายอันแท้จริง
ของความเป็นมนุษย์ ฯ ๘

ท่านทั้งหลายอย่าได้มีความวิตหนาระอาใจ ในการ
ที่จะต้องพึงกรรมเทศนา ไม่ว่าจะแสดงโดยใครที่ไหน
และเวลาไร และแม้ว่าจะเป็นการซ้ำซากเพียงใดด้วย ฯ ๙

อาหารที่เราบริโภคประจำวันนั้นซ้ำซาก คือไม่มี
อะไรมากไปกว่า ข้าว, ปลา, เนื้อ, ผัก, ผลไม้ เราก็ยัง
กินกันอยู่ทุกวันไม่มีเบื่อ ถึงที่ที่จะต้องให้อาหารใจอย่าง
ซ้ำซากบ้าง ทำไมเราจะต้องเบื่อเล่า ฯ ๑๐

อาหารมีข้าวปลาเป็นต้น ที่เราบริโภคอย่างซ้ำซาก
ทุก ๆ วัน แม้จะซ้ำซากอย่างไร มันก็ทำให้ร่างกายเจริญ
เติบโตได้ ทั้งที่ซ้ำ ๆ ซาก ๆ. อาหารใจก็ต้องเป็น
อย่างเดียวกัน คือทำให้ใจเจริญได้ ทั้งที่เป็นการซ้ำ ๆ
ซาก ๆ ฯ ๑๑

อาหารที่บำรุงร่างกายให้เจริญได้นั้น ไม่จำเป็นจะ

ต้องเป็นอาหารที่มีรสประหลาด และเข็ดขร่อยขอแต่
ให้เป็นอาหารที่แท้จริง คือ ถูกต้องตามหลักแห่งอาหาร
ก็แล้วกัน ฯ ๑๒

กรรมเทศนาที่เป็นอาหารใจ ก็เช่นเดียวกับอาหาร
กาย: ไม่จำเป็นต้องแปลกประหลาด สนุกสนานฟังเพลิน
ขอแต่ให้เป็นเทศนาของพระพุทธเจ้าแล้ว แม้จะจี๊ดซัด
ปานใด ก็ย่อมบำรุงใจให้เจริญได้ทั้งนี้ ขอแต่ให้
ท่านทั้งหลายบริโภคและย่อยให้ได้ก็เป็นพอ ฯ ๑๓

จงพยายามทำความเข้าใจ น้อมนำมาพิจารณา
จนเห็นความจริงแห่งธรรมนั้น ๆ เกิด ย่อมทำให้ใจของ
ท่านเจริญงอกงาม ด้วยความสะอาด สว่าง และสงบ
เป็นแน่แท้ ฯ ๑๔

จงอย่าได้อึดหนาระอาใจ ในการที่จะต้องฟังธรรม-
เทศนา ซึ่งที่แท้เป็นการให้อาหารทางใจ, ขอให้พยายาม
บริโภคให้พยายามย่อยให้ได้ อาหารนั้นก็ทำหน้าที่ของ
มันเองโดยไม่ต้องสงสัย! ๑๕

ถ้าปราศจากการแก้ไข ในทางฝ่ายใจ ซึ่งเป็น
 ประธานแห่งสิ่งทั้งหลายแล้ว การแก้ไขอย่างอื่น ย่อม
 ทำไปไม่ได้ คือ ไม่สามารถแก้ไข ให้ลุล่วงไป แม้ว่าจะ
 มีความคิดและแผนการ ที่ดีเพียงใดก็ตาม ฯ ๑๖

ปัญหายุ่งยากในการแก้ไขสิ่งต่าง ๆ นั้น เมื่อมองดู
 โดยทั่วไปแล้ว คล้ายกับเป็นปัญหาที่มีมากมายหลาย
 ปัญหา แต่ที่แทนมีเพียงปัญหาเดียว คือ การแก้ไขความ
 เป็นมนุษย์ของแต่ละคน ให้ดี—ให้ถูกต้องเท่านั้น ฯ ๑๗

ปัญหาของโลกทั้งโลก, ปัญหาของประเทศ, ปัญหา
 ของบ้านเมือง จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ครอบครัว
 จนกระทั่งปัญหาส่วนตัวบุคคลเป็น คน ๆ ไป ย่อมรวมอยู่
 ที่สภาพความตกต่ำในทางฝ่ายจิตใจ ของคนแต่ละคนใน
 โลกนั่นเอง ฯ ๑๘

เมื่อแก้ปัญหาล้วนตัวสำเร็จ ย่อมเป็นการแก้ปัญหา
 ของครอบครัวสำเร็จ ของหมู่บ้าน ของตำบล ของอำเภอ
 จังหวัด บ้านเมือง ประเทศชาติ ตลอดจนของโลกทั้ง
 สิ้นได้สำเร็จ กล่าวคือ การที่ต่างคนต่างตั้งหน้าแก้ไข

สภาพความตกต่ำในทางจิตใจของตน ๆ ให้สูงขึ้นมาได้
เท่านั้น ฯ ๑๕

เมื่อทุกคนมีใจสูงพอแล้ว บัญหาหรือความทุกข์ยาก
ต่าง ๆ ในโลกนี้จะสูญสิ้นไปในพริบตาเดียวกันนั้น. ฉะนั้น
ความตกต่ำในใจของใครมีอยู่ ก็ขอให้คนนั้นแก้ของตน
เองเถิด เสร็จแล้วจะเป็นการแก้ปัญหาของโลกทั้งหมด
ขึ้นมาได้เอง ฯ ๒๐

ปัญหาอันมากมาย ซึ่งเราดูแล้วท้อใจว่าจะแก้กัน
ไม่ไหวนี้ ที่แท้มันเป็นปัญหาเพียงอันเดียว คือ ภาวะตก
ต่ำในทางใจ เพราะใจขาดอาหาร ขอให้เราทุกคนช่วย
กันแก้ปัญหานี้เถิด จะเป็นการแก้ปัญหาของโลก
ทั้งหมดขึ้นมาเองในภายหลัง ฯ ๒๑

จงช่วยกันแก้ไข ภาวะความตกต่ำในทางใจของ
ตน ๆ เกิดแล้วท่านจะเป็นผู้ชนะในทุก ๆ สถานการณ์ของโลก ฯ
โลก ฯ ๒๒

ในการที่เราจะร่วมมือกันแก้ไขสถานการณ์ของ
ประเทศหรือของโลกให้ดีขึ้นก็ตาม หรือแก้ไขตัวเราเอง

โดยเฉพาะก็ตาม เราต้องทราบถึงสมมุติฐานอันแท้จริง
ของมัน ฯ ๒๓

เมื่อถามขึ้นว่า ความทุกข์ยากในโลกเกิดมาจาก
อะไร. ก็ตอบได้ว่า เกิดมาจากการที่คนในโลกไม่เป็น
มนุษย์กันนั่นเอง, เป็นกันอย่างมากแต่เพียงคน ไม่สูง
ขึ้นไปถึงเป็นมนุษย์ ฯ ๒๔

การเป็นคนกับการเป็นมนุษย์นั้น ต่างกันไกลลิบ.
การเป็นคน พอรู้สึกว่าได้เกิดมาก็เป็นคนได้แล้ว. ส่วนการ
เป็นมนุษย์นั้น หมายถึงเฉพาะผู้มีใจสูง ใจสูงชนิดที่นำ
กล่าวคือ ความซื่อและความทุกข์ท้อไม่ถึง ฯ ๒๕

คำว่ามนุษย์นี้ แยกศัพท์ออกได้ง่าย ๆ สองคำคือ
มน+อุษย รวมกันเป็น มน แปลว่าใจ อุษย แปลว่า สูง
คำว่า มนุษย์จึงแปลกันได้ง่าย ๆ ว่ามีใจสูง ฯ ๒๖

ส่วนคำว่าคนนั้น มีความหมายมาจากคำว่าชน ซึ่ง
แปลได้ง่าย ๆ อีกว่า เกิดมา; เพราะฉะนั้นพอได้เกิดมา
ก็ได้เป็นคนแล้วแน่นอน. แต่จะเป็นมนุษย์หรือไม่นั้นอีก
ปัญหาหนึ่งต่างหาก คืออยู่ที่ว่าใจสูง หรือไม่สูง ฯ ๒๗

ถ้าใจสูงก็เป็นมนุษย์ได้ ถ้าใจไม่สูงก็เป็นมนุษย์ไม่ได้ อย่างมากจะเป็นได้ก็แต่เพียงคน ฉะนั้นการเป็นมนุษย์กับการเป็นคน จึงต่างกันเป็นคนละอย่าง เราจึงเลิกแปลคำว่า มนุษย์=คน กันเสียเถิด. เขาไว้ไว้ลูกเด็ก ๆ ในโรงเรียน เขาแปลมนุษย์ว่าคนกันแต่พวกเดียว ๆ ๒๘

สำหรับผู้ใหญ่ และทั้งอยู่ในสภาพที่เผชิญกันอยู่กับสถานการณ์อันยุ่งยากของโลกนี้ ต้องเข้าใจในความหมายของคำว่า “มนุษย์” ให้ถูกต้องจริง ๆ ความทุกข์ยากในโลกทุกอย่างและทุกยุค มันเกิดมาจากการที่คนในโลกไม่เป็นมนุษย์กันนั่นเอง ๆ ๒๙

ที่คนที่สูงหรือที่ตอน เราหมายถึงที่ที่นำท่วมไม่ถึง. ใจสูงก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ หมายถึงใจชนิดที่น้ำกล่าวคือกิเลสหรือความชั่วท่วมชนไม่ถึง. หัวใจที่นำชนิดนี้ท่วมไม่ถึงนั้น ย่อมมีลักษณะ สะอาด สว่าง และสงบ ๆ ๓๐

ความสะอาด ความสว่าง และความสงบ ของใจนั้นเอง คือความสงบของใจ. ใจที่สูงเช่นนั้นแล้ว ท่านลองคิดดูให้ดี ๆ ว่า จะมีความทุกข์ เกิดขึ้นจากคน ๆ นี้ได้

อย่างไร หรือมีปัญหาอะไร ที่คนซึ่งมีหัวใจสูงเช่นนี้ จะ
แก้ไขไม่สำเร็จ ฯ

๓๑

พระพุทธเจ้าเป็นยอดของมนุษย์ ก็เพราะท่านมี
ความสะอาด ความสว่าง ความสงบของใจมากถึงที่สุด
จริง ๆ นั่นเอง พระสงฆ์สาวกทั้งหลาย ก็คือผู้ที่มีใจสูง
โดยนัยอย่างเดียวกัน ตามมากตามน้อย เป็นลดหลั่นกัน
ลงมา ฯ

๓๒

กัลยาณบุุคคลชนนั้น ใจมีความสูงอยู่พอสมควรแก่การ
ที่จะเรียกตัวเองว่า มนุษย์, ถ้าคนในโลกพากันเป็น
กัลยาณชน ให้ได้กันทุกคนเท่านั้น ความทุกข์ยากในโลก
จะไม่เกิดขึ้นได้เลย และเราจะได้รับสิ่งที่ใฝ่ฝันหากันนัก
คือสิ่งที่เรียกกันว่า สันติภาพอันถาวร ฯ

๓๓

คนในสมัยนี้ ยังไม่เป็นมนุษย์กันมากยิ่งขั้น. อย่า
เข้าใจว่า คนในสมัยนี้มีการศึกษานานาชนิดเจริญแล้ว
จะมีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ขึ้น, เพราะการศึกษานิด
นั้น ๆ มิได้มีความหมายว่า สามารถทำให้ใจมีความ
สะอาด สว่าง สงบ ฯ

๓๔

เมื่อดำเนินการศึกษา ชนิดที่ไม่อาจทำให้สูงนั้น
ยิ่งมากเพียงไร ก็มีแต่จะยิ่งทำให้สกปรกมีดมัวและ
เร่าร้อนมากขึ้นเพียงนั้น. ขอให้คนในโลกแห่งสมัยนี้อย่า
หลงทะนงตัวว่า มีใจสูงเพราะเหตุที่มีการศึกษากว้าง-
ขวางนั้นเลย ฯ ๓๕

ขอให้วัดระดับจิตใจด้วยกฎเกณฑ์ อันแท้จริงคือ
ความที่ใจสะอาด สว่าง และสงบเสียก่อน, เพราะถ้าใจ
ไม่เป็นเช่นเกณฑ์นั้นแล้ว ทำอย่างไรเสีย น้ำคือกิเลสหรือ
ความช่วย่อมท่วมใจนั้นได้เป็นแน่นอน ฯ ๓๖

คนสมัยนี้ พวกนั้นเป็นมนุษย์น้อยลง ๆ หรือไม่เป็น
มนุษย์กันมากยิ่งขึ้น ๆ นั้น เพราะใจต่ำลง ๆ ใจต่ำลง ๆ
เพราะต่างคนต่างพากันหันหลังให้ศาสนาของตน ๆ มาก
ยิ่งขึ้น แล้วแต่ตนจะถือศาสนาอะไร ล้วนพากันหันหลังให้
ศาสนาของตนมากยิ่งขึ้น ๆ ทั้งนั้น ฯ ๓๗

ที่คนพากันหันหลังให้ศาสนาของตน ๆ มากยิ่งขึ้นนั้น
เพราะเหตุที่เห็นได้ง่าย ๆ ๒ อย่างคือ: ความถูกกระทบ
กระเทือนจากภัยต่าง ๆ มีภัยหลังสงครามเป็นต้น, และ

เพราะในโลกมีสิ่งที่ยั่วยวน ให้คนพากันหันหลังให้ศาสนา
ของตนมากขึ้น ตามส่วนของการศึกษาที่ยิ่งเจริญไปใน
ทางวัตถุนั้นเอง ฯ

๓๘

การหันหลังให้ศาสนานั้นคือ การตามใจตัวเอง,
ก่อนหน้านั้น เคยตามพระทัย หรือตามใจพระศาสดาของ
ตน ๆ แล้วแต่ว่าพระศาสดาได้ทรงสั่งสอนไว้อย่างไร ก็
พากันทำตามและอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมของศาสนา
นั้น ๆ ฯ

๓๙

บัดนี้ คนพากันหันหลังให้พระศาสดา เมินเฉยต่อ
หลักพระศาสนา เพื่อให้ได้ตามใจในการหาความสุขทาง
เนื้อทางหนึ่ง. ยิ่งตามใจตัวมากขึ้นเท่าไรก็ยิ่งหันหลังให้
ศาสนาของตนมากขึ้นเท่านั้น. ยิ่งหันหลังให้ศาสนา มาก
ขึ้นเท่าไร ใจก็ยิ่งต่ำลง ๆ เท่านั้น ฯ

๔๐

การตามใจตัวเอง ทำให้ใจต่ำลง เพราะเหตุใด ?
เพราะเหตุว่าการตามใจตัวเองนั้น คือการตามใจกิเลส
สิ่งที่เรียกว่ากิเลส นั้น คือสิ่งที่ทำให้ใจสกปรก มืดมัว
และเร่าร้อน ฯ

๔๑

ทุก ๆ ศาสนาเรียกก็เลสโดยบุคคลาธิษฐานว่า ผู้
 บ้าง บ้าง พญามารบ้าง ซาตานบ้าง แล้วแต่จะเรียก
 ตามภาษาแห่งศาสนานั้น ๆ . แต่ความหมายก็ตรงกัน
 หมด ฉะนั้นการตามใจตัวเอง เพราะเห็นแก่ความสุข
 ทางเนื้อทางหนัง ก็คือการตามใจภูตผีปีศาจนั่นเอง ฯ ๕๒

เมื่อจะจากการตามใจพระศาสดา มีพระสัมมา
 สัมพุทธเจ้าเป็นต้น มาตามใจภูตผีปีศาจแล้ว จะไม่ให้
 ใจต่ำได้อย่างไร เหตุนี้แหละจึงกล่าวกันว่า การตามใจ
 ตัวเองนั้น ทำให้ใจต่ำลง ๆ ฯ ๕๓

การบังคับตัวเองย่อมนำมาซึ่งความมีใจสูง อันเป็น
 ความหมายของความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง เพราะเหตุว่า
 การบังคับตัวเอง ไม่ให้ตามใจตัวเองแต่ไปตามใจพระ-
 ศาสดาของตน ๆ นั้น ทำให้มีใจสะอาด-สว่างและสงบ
 ไม่ตกเป็นลูกสมุนของผีปีศาจพญามาร หรือซาตาน ฯ ๕๔

การบังคับตัวเองนี้คือ คำสอนของทุก ๆ ศาสนา ใน
 โลก, และโดยเฉพาะพระพุทธศาสนานี้ ย่อมเป็นการ
 สอนให้ทำการบังคับตัวเอง โดยสิ้นเชิง. เราอาจกล่าว

ได้ว่า พระพุทธทวณะ ทั้งหมดในพระไตรปิฎกนั้น ทุกๆ คำสอนให้บังคับตัวเอง ฯ ๔๕

ศีล คือ บังคับตัวเองทางด้านกาย และวาจาโดยเด็ดขาด โดยไม่มีช่องทางที่จะตามใจภูตผีปีศาจเหลืออยู่เลย ฯ ๔๖

สมาธิ คือ การบังคับตัวเองในด้านจิตใจโดยเด็ดขาด โดยไม่มีช่องทางที่จะตามใจกิเลส หรือเบียดโอกาสให้กิเลสอีกเหมือนกัน ฯ ๔๗

ปัญญา คือ การทำลายรากเง่าของกิเลส อันเป็นเหตุให้ตามใจตัวเองเสียโดยสิ้นเชิง ไม่มีอะไรเหลืออยู่สำหรับจะงอกเงย เป็นการตามใจตัวเองได้อีกต่อไป ฯ ๔๘

ในพระไตรปิฎกทุก ๆ หน้ำนั้น มีอะไรมากกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา เล่า? เราจึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนา นั้นคือศาสนาแห่งการบังคับตัวเองทั้งค่นทั้งอัน ฯ ๔๙

การตามใจตัวเอง หรือการตามใจกิเลส นั้น คือการละทิ้งศาสนา ไปสวามิภักดิ์ต่อภูตผีปีศาจ ซึ่งทำหน้าที่ทรมาณสัตว์โลก หรือถึงกับล้างผลาญโลกในบางคราว ฯ ๕๐

ความทุกข์ยากในโลกทุกชนิด ทุกยุคทุกสมัยเกิด
จากการตามใจตัวเอง หรือการตามใจภุตผิศาจ^{๕๕} ๕๕
คำว่า ภุตผิศาจ^{๕๕} เป็นชื่อของใจ ซึ่งปราศจากความ
สะอาด - สว่าง - สงบ, แต่เป็นใจที่สกปรกมืดมัว เว
รื่อน ๆ ๕๑

ความทุกข์ยากชนิดไหนบ้างในโลกนี้ที่ไม่เกิดมา
จากใจของคนที่มีใจสกปรกมืดมัวและเร่าร้อน กล่าว
คือ ใจที่เอาแต่การตามใจตัวเอง ในการแสวงหาความ
สุขทางเนื้อหนัง ๆ ๕๒

ความเสื่อมเสียศีลธรรม และวัฒนธรรมนั้น มาจาก
อะไร ถ้ามิใช่มาจากภุตผิศาจ^{๕๕} แห่งการตามใจ
ตัวเอง ๆ ๕๓

ศีลข้อหนึ่ง ซึ่งห้ามการทำลายชีวิตนั้น ศีลข้อนี้จะ
มีอยู่ได้ก็ด้วยการบังคับตัวเองไว้เท่านั้น ครั้นปราศจาก
การบังคับตัวเองซึ่งหมายถึง มือ เท้า ปาก ท้องเมื่อไร
แล้ว ศีลข้อนี้จะกระจัดกระจายหมด ๆ ๕๔

คนไว้การบังคับตัวเอง ย่อมฆ่าสัตว์ได้เพื่อประโยชน์
เพียงความสนุกสนาน หรือสนุกมือ. แม้สัตว์ที่มีบุญคุณ
เหนือสัตว์อื่นทุกคนที่กินข้าว เช่น วัว ควาย เป็นต้น
เราก็มองได้เห็นคนพากันฆ่าสัตว์เหล่านั้นเพื่อความเมา
มาๆ ๕๕

ใจที่ต่ำขนาดที่มองไม่เห็นอุปการคุณของสัตว์ที่มีแก่
ตน เช่นวัวควายเป็นต้นนั้น มิใช่จะหยุดอยู่เพียงนั้น
ย่อมค่อยเขยิบขึ้นมา จนถึงไม่มองเห็นอุปการคุณของ
ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน, ซึ่งทำให้เกิดการลืมนึกถึงเพื่อน
ร่วมโลกกัน จึงฆ่าได้แม้กระทั่งคนๆ ๕๖

กระทั่งบิดามารดาก็บันดาลโทษฆ่าได้; กระทั่งฆ่า
พระอรหันต์ก็ฆ่าได้ในที่สุด ในเมื่อปีศาจแห่งการตามใจ
ตัวเองมีอำนาจแก่กล้ารุนแรงยิ่งขึ้นมาๆ ๕๗

การวางแผนการทางการเมืองและการ
ทหาร เพื่อฆ่าเพื่อนมนุษย์ตาดี ๆ ด้วยกันคราวละ
หมื่นคราวละแสนคน ก็ต้องเป็นสิ่งที่ทำได้ลงคออย่าง

ง่ายตายสำหรับบุคคลที่เต็มไปดด้วยบิศาจแห่งการตามใจ
ตัวเอง ฯ ๕๘

ศีลข้อที่สอง คือการไม่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้
ให้ นั่น คนที่ไม่บังคับตัวเองยอมแย่งชิงประโยชน์ของผู้อื่น
มาเป็นของตน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม, ทั้งอย่าง
หยาบคายร้ายที่สุด และสภาพแนบเนียนที่สุด ฯ ๕๙

คนบางพวกไม่บังคับตัวเอง แลวกชกเกยจ, เมื่อ
ชกเกยจกขาดแคลนหรือยากจน, เมื่อจนแล้วยังตามใจ
ตัวเองอยู่อีก ก็ลักขโมย. ครั้นเขาขัดขวางก็เลยทำอันตราย
ให้ต่อไปอีก ฯ ๖๐

การใช้ข้อบายทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ เพื่อลวง
เอาประโยชน์ของเพื่อนบ้านมาเป็นของตนนั้น ก็เพราะ
อำนาจของบิศาจแห่งการตามใจตัวเอง ตัวเดียวกันนั้น
เอง ฯ ๖๑

ศีลข้อสาม คือการไม่ลวงต่อละเมิดของรักของใคร
ของผู้อื่นนั้น เราจะเห็นได้ว่า มีการลวงก็เพราะอำนาจ
บิศาจแห่งการตามใจตัวเองโดยตรง ยิ่งกว่าศีลข้อใด
หมด ฯ ๖๒

ไม่มีใครต้องตายเพราะไม่ได้ทำชั่ว; แต่แล้วเราก็กัง
เห็นคนทำชั่ว และคนบางพวกกลับเห็นเป็นเกียรติในการที่
ตัวทำชั่วเก่ง และโอ้อวดกัน เพราะเรื่องนี้ ในพวกที่นิยม
การทำชู้ด้วยกัน แทนที่จะละอายว่า การทำเช่นนั้นคือการ
กัมศีระลงเป็นโทษของบีศาจแห่งการตามใจตัวเองฯ ๖๓

ศีลข้อกาเมเนนี้ คือ ห้ามล่วงเกินต่อของรักของใคร
ทุกชนิด ของผู้อื่น, หาใช่ห้ามแต่การทำชู้อย่างเดียว ตาม
ความเข้าใจของคนบางคนไม่ แม้แต่เด็กเล็ก ๆ ไม่เพียงสา
ในเรื่องกามารมณ์ ก็มีสิ่งที่จะต้องถือศีลข้อนี้โดย
เคร่งครัดฯ ๖๔

ความหมายของศีลข้อกาเม คือ ห้ามล่วงเกินของรัก
ของใครของผู้อื่น เช่นเด็กคนหนึ่งมีดินสอหรือของเล่น
อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งรักมาก หวงมาก จนไม่ประสงค์
ให้ใครมาแตะต้อง แล้วเด็กอีกคนหนึ่งต้องไม่ลูบคลำสิ่ง
นั้น ให้เป็นที่ขัดใจเด็กที่เป็นเจ้าของ เอาทีเดียวฯ ๖๕

ท่านทั้งหลาย จงขจัดสิ่งสนองลูกหลานเล็ก ๆ ของ
ท่าน ให้รู้จักศีลข้อที่สามนี้ไปเสียตั้งแต่เล็ก ๆ ที่เดียวเถิด

โทษจะไม่ลำบากในการถือศีลชั้น ซึ่งบนเครื่องช่วย
รักษาโลกให้สะอาด ฯ ๖๖

การกล่าวเท็จทางวาจา ทางตัวหนังสือ ทางกิริยา
ท่าทางก็ตาม ล้วนแต่มีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้ประโยชน์
อย่างใดอย่างหนึ่งแก่ตัวตนนั้น อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อ
ความสนุกสนาน หรือแม้แต่ได้เกียรติว่าคุยเรื่องโกหก
สนุก ฯ ๖๗

การกล่าวเท็จนั้น คือการหาประโยชน์ใส่ตัวหรือพวก
ของตัวโดยใช้วาจาเป็นเครื่องมือมันเอง. เมื่อบังคับตัวเอง
ไม่ได้ ในทางที่จะไม่แสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบธรรม
คนก็กล่าวเท็จด้วยวาจาซึ่งไม่ต้องลงทุนลงแรงมากเหมือน
การกระทำอย่างอื่น ฯ ๖๘

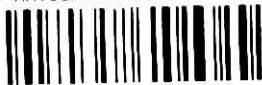
โลกเรานับว่าวุ่นวายมากสมยนี้ ก็เนื่องจากการไม่มี
ศีลธรรมข้อที่ดี ของพวกนักการเมืองเจ้าเล่ห์ของโลกนั้น
เอง. เล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ นั้น ก็มีใช้อะไรอื่นไปจากการกล่าว
เท็จด้วยกิริยาอาการ ซึ่งภูตผีปีศาจแห่งการตามใจตัวเอง
เข้ามาบังคับให้ทำ ฯ ๖๙

คิดข้อที่ห้า ซึ่งห้ามการดื่มน้ำเมา เราจะยังเห็นชัด
 ชนไปอีกว่า คิดข้อนี้เสียไปเพราะว่าการตามใจตัวเอง
 ล้วน ๆ ๆ ๓๐

น้ำเอาจมใช้ยา มิใช่อาหาร ถ้าใช้เป็นยาหรืออาหาร
 ก็ใช้อย่างอื่นหรือโดยวิธีอื่น ซึ่งผิดจากที่ใช้กันอยู่อย่าง
 น้ำเอาจมคือเพื่อมอมตัวเองให้เกิดอาการ และความรู้สึก
 อย่างภตฺตีบคัจฉาชนในใจของตัวเอง ๆ ๓๑

ในสมัยที่คนหันหลังให้ศาสนาของตนมากขึ้นเช่นนี้ คน
 ก็ยอมกินน้ำเอาจมมากขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นธรรมดา, ซึ่งทำ
 ให้ความเป็นมนุษย์น้อยลง ๆ และมีความเป็นภตฺตีบคัจฉา
 มากขึ้น ๆ ในโลกนี้. แม้ในประเทศไทยเราก็เห็นได้ว่าคน
 กินน้ำเอาจมมากขึ้น ๆ ๓๒

ในระยะสี่ปีมานี้ พลเมืองของประเทศไทยมิได้เพิ่ม
 ขึ้นถึงหนึ่งเท่าตัวเลย แต่ในระยะสี่ปีมานี้ปริมาณการผลิต
 น้ำเอาจมมากขึ้นหลายเท่าตัว จนท่านผู้เฒ่าบางคนเกิดความ
 สงงในน้ำเอาจมที่กองอยู่เต็มท่าเรือหรือสถานีรถไฟ ว่าน้ำเอาจม
 จำนวนมากมายเหล่านี้เขาจะเอาไป อาบข้าง อาบม้า
 ที่ไหนกัน ๆ ๓๓

3961116425

เมตรรัฐสภา

๒๑

จงได้คิดดูเถิดว่า เมื่อเราใจสูงเป็นมนุษย์ คือมีความ
สะอาด-สว่าง-และสงบอยู่ในใจนั้น น้ำเมาจะซึมเข้าไป
ในปากของเราได้หรือไม่ และเมื่อใจของเราต่ำเป็นใจ
ปีศาจ คือสกปรกมืดมัวและเร่าร้อน น้ำเมาเข้าไปในคอ
ง่ายตายเพียงไร; ในที่สุดก็จะตอบคำถามได้ด้วยตัวของ
ท่านเองว่า มนุษย์กินน้ำเมา หรือปีศาจกินน้ำเมา
กันแน่ ๆ

๗๔

เมื่อน้ำเมา คือสิ่งทำคนให้หมดความเป็นมนุษย์
แต่ให้เกิดมีความเป็นปีศาจขึ้นมาแทนตั้งนั้นแล้ว ผู้ดื่มจะ
ทำการแก้ไขภาวะความตกต่ำในทางใจของตนได้โดยวิธี
ไร? เมื่อแก้ไขของตัวเองก็ไม่ได้แล้ว จะช่วยแก้ไขของ
บ้านเมือง หรือประเทศชาติได้อย่างไรต่อไปอีก ขอให้
ลองนึก ๆ

๗๕

เพราะปีศาจแห่งการตามใจตัวเองตัวเดียวกันนั่นเอง
ที่ทำให้คำสอนของพระศาสดาในข้อที่ห้าเป็นหมันไป แม้
ในหมู่แห่งคนที่เรียกตัวเองว่า พุทธบริษัทในสมัยนี้เป็น
จำนวนไม่น้อย ๆ

๗๖

การตามใจตัวเอง อันเป็นบิศาจแห่งการทำลายล้าง
นั้น, ได้ทำลายศีลธรรมของศาสนา & ประการหมดสิ้น
แล้ว ยังทำลายต่อไปถึงธรรมะข้ออื่น ๆ ต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด
ซึ่งมีแต่จะทำให้การหันหลังให้ศาสนาดำเนินต่อไปไม่มี
ที่สิ้นสุดเช่นกัน ๆ ๗๗

การตามใจตัวเอง เป็นใฝ่ผ้าปิดบังดวงตาไม่ให้เห็น
สิ่งที่ควรจะเห็น, พรางตาทำให้เห็นกงจักรเป็นดอกบัว,
ทำให้เห็นแต่ช่องทางสำหรับแก้ตัว ในเมื่อคนต้องการจะ
เหยียบย่ำศีลธรรม เพื่อก้าวไปสู่การตามใจตัวเอง ที่
ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ๆ ๗๘

การนั่งฟังเทศน์ที่ไร บางคนเป็นตอกรู้สึกเมื่อยหลัง
แม้ในเวลาไม่ถึงชั่วโมง, แต่ถ้านั่งเล่นการพนันก็นั่งได้
ด้วยความรู้สึกสนุกสนานตั้งหลาย ๆ ชั่วโมงก็ไม่เคยบ่น
เมื่อยหลังเท่าที่นั่งฟังเทศน์ ๆ ๗๙

บางคนที่เป็นบิศาจถึงยิ่งไปกว่านั้น ก็นั่งอยู่กับวงไฟได้
ถึง ๒๔ ชั่วโมงโดยไม่ต้องลุก; ให้เขาเอาอาหารมาให้
บริโภคนั่งตรงนั้น และถ้าทำได้ก็จะถ่ายอุจจาระบัสตาวะ

ที่ตรงนั้นด้วยซ้ำไป. ทงนักรเพืออย่าให้ตองละไปจากวง
 นั้นเอง ถ้าตองนั่งฟังเทศน์นานถึงเท่านั้น เขาจะบ่นดัก
 เท้าไร ๆ ๘๐

การบ่นเมื่อตองนั่งฟังเทศน์นั้น เป็นการบ่นที่ออกมา
 จากจิตใจที่มีความสง อย่างมีความเป็นมนุษย์หรือออก
 มาจากจิตใจที่มีความต่ำอย่างมีความเป็นบ่ศาลแห่งการ
 ตามใจตัวเอง, พุคกั๋นง่าย ๆ ก็คือ มนุษย์บ่น หรือมีคำจ
 บ่นกันแน่ ๆ ๘๑

อธิบายมุขหรือประตุนรกแห่งการพนันนี้ เบ็ดกว้างทั่ว
 ไปหมด เพราะอะไร. เราบ่ปิดประตุนรกประตุนักนัไม่สำเร็จ
 ทงที่ตำรวจเต็มเมือง เพราะอะไร ถ้ามีใช้อำนาจของ
 บ่ศาลแห่งการตามใจตัวเอง ที่ทำให้นั่งฟังเทศน์ดัก
 ชั่วโมงเดียวก็รู้สึกเมื่อยหลังตัวนี้ ๆ ๘๒

ถ้าจะตองไปฟังเทศน์ตามวัด หรือที่ใด ๆ ก็ตาม, มี
 ความรู้สึกออกมาจากภายในว่า ไม่มีเวลา ไม่มีคนอยู่บ้าน.
 ครันถึงที่จะไปดหนั้ดลครทุกคันก็มีเวลา, แม้จะไปกัน
 ทงพอ ทงแม่ ทงลูก ก็มีคนเฝ้าบ้าน คือลูกกุญแจ ๆ ๘๓

ถ้าจะต้องทำงานในหน้าที่ของตนให้มากสักหน่อย ก็รู้สึกเหนื่อยและกลัวสุขภาพทรุดโทรม. แต่เต็นรำหรือรำวงก็อยู่ได้ถึงตีหนึ่งตีสอง ไม่มีความรู้สึกเหนื่อย หรือรู้สึกกลัวสุขภาพทรุดโทรม. ท่านทั้งหลายจงคิดดูเองเถิดว่า นี่เป็นเพราะมันมีอะไรเข้าสิง ๆ ๘๔

บีศาจแห่งการตามใจตัวเอง ที่สิงคนให้หันหลังให้ศาสนา ได้ทำให้หลงไปว่าความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องมีอยู่ในนั้น, หรือความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องสมัน ต้องเป็นเช่นที่กำลังนิยมกันอยู่นั้น ๆ ๘๕

ถ้าคนในโลกตกอยู่ภายใต้อำนาจของบีศาจตัวกันทั้งหมดแล้ว โลกเราจะอยู่ในสภาพเช่นไร? สิ่งที่เรียกว่าอบายมุข หรือประตุนรก ก็จะทำให้เปลี่ยนความหมายเป็นประตูอะไรไป ในเมื่อคนจำนวนมากพากันนิยมเดินเข้าไปสู่ประตูนี้ด้วยชนตามากชน ๆ ๘๖

เราพากันเดินลงสู่ประตูแห่งอบายมุขทุกอย่าง ทั้งที่ปากร้องบอกบ่าวแก่กันและกัน ให้ช่วยกันแก้ไขความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ ทางศีลธรรม ทางวัฒนธรรม

และอื่น ๆ อยู่เป็นคั้งเป็นแคว; เหล่านี้เป็นเพราะการถูก
 หลอนของบีศาจตัวไหน ถ้าไม่ใช่บีศาจของการตามใจ
 ตัวเอง ฯ ๘๗

วัฒนธรรมนั้น คือ ความมีระเบียบเรียบร้อย อันเป็น
 ที่ตั้งแห่งความผาสุก และน่าเลื่อมใสในการกินอาหาร
 การแต่งกาย การอยู่อาศัย การเจ็บไข้ การสมาคม
 เป็นต้น ฯ ๘๘

ท่านทั้งหลายลองหยั่งคิดดูสักแวบหนึ่งว่า คนที่บีศาจ
 แห่งการตามใจตัวเองเข้าสิงนั้น จะสามารถรักษาระเบียบ
 วัฒนธรรมเหล่านั้นให้ถึงขนาด เป็นที่ตั้งแห่งความผาสุก
 และความน่าเลื่อมใสได้อย่างไรกัน ฯ ๘๙

เมื่อผีแห่งการตามใจตัวเองเข้าสิงแล้ว เพียงแต่
 อากาศร้อนนิดเดียวก็เปลือยตัว ออกมาสูที่ธารกำนัล.
 เพียงเพื่อความสะดวก ก็เททั้งสิ่งใดใครกไว้ประดับบริเวณ
 บ้านหรือที่สาธารณะ; เพียงแต่ตามใจผีที่ตะกละก็มีการ
 กินที่มูมมามไร้ระเบียบ ฯ ๙๐

ความมีวัฒนธรรมนั้น อยู่รวมกันไม่ได้กับบีศาจแห่ง

การตามใจตัวเอง ถ้าคนยังมีใจสูงถึงขนาดที่ยังเห็น
วัฒนธรรมเป็นของมีค่าและจำเป็นอยู่ ก็ต้องระมัดระวัง
บิดาจนร้ายกาจดังนี้ ฯ ๕๑

ความยุ่งยากที่พวกเรากำลังได้รับเป็นพิเศษ และ
ขอร้องให้ร่วมมือกันทำการแก้ไข กันเป็นกรณีใหญ่ใน
เวลานี้ นี้ ก็กล่าวได้ว่า เป็นผลอันสืบเนื่องมาจากการ
ที่โลกมีสงคราม. ยังมีสงครามขนาดใหญ่เพียงใด ก็ยังมี
ผลสืบเนื่อง เป็นความทุกข์ยากขนาดใหญ่ตามชน
เพียงนั้น ฯ ๕๒

การทำสงครามก็ดี ความยากเข็ญอย่างอื่นก็ดี แม้
จะมีรูปร่างผิดแปลกแตกต่างกันเพียงไร ย่อมมีมูลเหตุ
อย่างเดียวกันทั้งนั้น กล่าวคือการทำคนในโลกเป็นมนุษย์
กันน้อยลงทุกที หรือไม่เป็นกันเสียเลยนั่นเอง ฯ ๕๓

คนในโลกยังตามใจตัวเองยิ่งขึ้นเพียงไร ก็ยิ่งทำ
โลกให้ประสบกับสงครามเร็วยิ่งขึ้น ถิ่นยิ่งขึ้น และขนาด
รุนแรงยิ่งขึ้นเพียงนั้น ขอนเป็นเพราะเหตุใด เราทั้งหลาย
จึงได้พิจารณากันดูให้ละเอียดละออเป็นพิเศษ ฯ ๕๔

การตามใจตัวเอง เป็นสิ่งที่นำไปสู่สงครามและความ
 วิบัติอย่างอื่น ๆ อย่างที่หลีกเลี่ยงไม่ได้นี่ เป็นเพราะการ
 ตามใจตัวเอง เป็นสิ่งที่ไม่มีความสิ้นสุด. ยิ่งตามใจตัวเอง
 ให้มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งออกห่างไปจากความรู้ ศึกอ้อมรู้ศึก
 พอมากจนเท่านั้น ๆ ๕๕

แม้ชาวโลกจะพากันถือหลักตามใจตัวเอง แล้ว
 พยายามให้มากเพียงไร ก็ไม่มีวันหรือเวลาที่จะได้ประสบ
 ความสำเร็จในเรื่องนี้ เพราะกิเลสตัณห์ย่อมมีปกติวิ่ง
 ออกหน้าสิ่งต่างๆ ที่ประติษฐานสนองความอยากของตน
 อย่างไม่มีเวลาที่จะได้ทันกันเลย ๆ ๕๖

ไฟไม่เคยอ้อมเคยพอด้วยเชื้อเพลิงชนิดใด การตามใจ
 ตัวเองก็ไม่มีวันอ้อมวันพอด ด้วยสิ่งๆ ที่ช่วยกันประติษฐาน
 บำรุงบำรุงเรอตนนั่นนั่น. เรายิ่งเอาเชื้อเพลิงไหม้เข้าไป
 ในไฟ อย่างประชิดแตกดับ เพื่อให้มันอ้อมมันพอกันเสียที่
 มันกลับกลายเป็นไฟกองใหญ่ขึ้นกว่าเดิม มีความร้อน
 สูงยิ่งขึ้นกว่าเดิม ๆ ๕๗

แม้เราจะประชิดด้วยเชื้อเพลิง ให้เป็นไฟที่พุ่งสูงถึง

พรหมโลก เพื่อให้มันอึดด้วยเชือกเพลิงกันเสียที มัน
ก็ยิ่งเป็นไฟที่ต้องการเชือกเพลิงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมอยู่นั่น
เอง ฯ ๕๘

การตามใจตัวเองของคนในโลก แม้จะพยายาม
ตามกันสักเท่าใด ๆ ก็ยังมีแต่จะทำให้ยิ่งอยากตามใจตัว
มากยิ่งขึ้นไปกว่านั้น อยู่เพียงนั้น ฯ ๕๙

บังคับการตามใจตัวไว้ไม่ได้ ก็ต้องตกเป็นทาส
ของอารมณ์ ก้มหน้าแสวงหาสิ่งมาสนองความอยาก
ของตนด้วยความสมัครใจ. ยิ่งสนองมากเข้าเท่าใด ก็
ยิ่งทำให้ตนตกเป็นทาสของเหยื่อโลกมากเท่านั้น, จน
กระทั่งในที่สุด หาสิ่งมาสนองความอยากของตนโดยทาง
ที่ชอบธรรม ไม่ทันแก่ความต้องการ ก็ต้องหาทาง
แสวงโดยไม่คำนึงถึงความผิดชอบชั่วดี ฯ ๑๐๐

ในสมัยที่คนในโลกฮวดกันว่าเจริญด้วยการศึกษานี้
มิได้หมายความว่า จะสามารถหยุดการตามใจตัวเองได้
โดยที่ได้สามารถประดิษฐ์สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นสนองความ
อยากของตน จนรู้สึกว่ามีพ่อแม่แต่่น้อย ฯ ๑๐๑

ยิ่งมีการศึกษามาก ก็ยิ่งรู้จักนึกอยากให้แปลกๆ
 วิตถารออกไป. ยิ่งประติษฐานอะไรขึ้นมาสนองความอยาก
 ได้ยิ่งแปลกๆ ความอยากก็ยิ่งเด่นออกหน้าสิ่งที่สร้าง
 ขึ้นสนองต่อไปอีก ๆ ๑๐๒

สมัยวิทยาศาสตร์ คนที่สามารถสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้น
 บำเรอซึ่งกันและกัน จนคล้ายของทิพย์เข้าไปนั้นความ
 อยากใหม่ๆ ในการที่ตามใจตัวเอง ก็ยิ่งทวีขึ้นตาม
 ส่วน ๆ ๑๐๓

การศึกษานักกว้างขวางของคนในโลกแห่งสมัยนี้ได้
 กลายเป็นเพียงเครื่องมือ สำหรับสร้างสรรค์หรือสำหรับ
 บวงสรวงบิศาจแห่งการตามใจตัวเอง ไปจนหมดสิ้น ซึ่ง
 มีแต่จะทำตัวให้ตกเป็นทาสแห่งอารมณ์ มากยิ่งกว่าแต่
 ก่อนอย่างน่าสมเพช ๆ ๑๐๔

มติมหาชนสมัยนี้ เขาแต่จะให้ทุกคนได้มีความ
 สนุกสนานเฮิร์ตว้อยทางเนื้อหนังมากขึ้นไป ไม่มีขีดสุด
 ภายใต้นามศัพท์อันไพเราะว่า การอยู่ดีกินดี. การศึกษา
 ค้นคว้า ก็ต้องหมุ่นเข้มน้ำแห่งความมุ่งหมายมุ่งไปทางนี้.

นักการเมือง นักเศรษฐกิจ นักการทหาร ล้วนแต่มีหน้าที่
 ทำให้สำเร็จ ตามความประสงค์อันนี้ ฯ ๑๐๕

อุปายทางเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารนั่นเอง
 หากมีโอกาสมือใคร คนเราก็ใช้กันไปในทางสำหรับกวาด
 ล้อมเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตน ทั้งทางตรงและ
 ทางอ้อม, ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อฝ่ายหนึ่งรู้ทัน
 ทำการต้านทานหรือบ่อนทำลาย, สิ่งที่เราเรียกว่าสงคราม ก็
 เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ฯ ๑๐๖

เมื่อการตามใจตัวเอง เข้ามาเป็นเจ้าเหนือใจคน
 เราแล้ว การศึกษาซึ่งควรจะเป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพ
 ก็มากลายเป็นเครื่องมือของบีศาจ แห่งการตามใจตัวเอง
 สุมเผาสดัวโลกให้รุ่มร้อนไปทุกห้วงแห่ง ฯ ๑๐๗

ความเดือดร้อนระดังระสายเกิดขึ้น หรือมีอยู่ใน
 ที่ไหน เราจะค้นพบบีศาจแห่งการตามใจตัวเอง ซ่อน
 ตัวอยู่ภายใต้ ในที่นั้นเสมอไป ฯ ๑๐๘

เมื่อบีศาจแห่งการตามใจตัวเอง ยังสิงใจคนในโลก
 อยู่เพียงใดแล้ว การศึกษาก็ตาม การค้นคว้าก็ตามการ

ปฏิบัติงาน ไปตามหลัก แห่งการศึกษาค้นคว้า นั้น ๆ ก็ตาม
 ย่อมกลายเป็นเครื่องทำโลกให้ลึกลงเป็นไฟอย่างไม่มีวันจะ-
 ดับได้อย่างผิดตรงกันข้ามจากวัตถุที่ประสงค์ของการศึกษา
 ที่เราเคยพากันหวังว่าจะ เป็นเครื่องนำมาซึ่งสันติภาพอัน
 ถาวร ฯ ๑๐๕

ความเจริญก้าวหน้าในทางตามใจตัวเอง เพื่อให้ได้
 มาซึ่งความสุขทางเนื้อทางหนึ่ง อย่างไม่มีการอึดการพอส
 หนึ่ง เป็นมูลเหตุอันแท้จริงของสงครามทั้งในอดีตปัจจุบัน
 และอนาคต ฯ ๑๑๐

แม้จะได้รอดอ้างว่า สามารถจัดการศึกษาให้ถูกต้อง
 แนบเนียนฉลาดเฉลียวเพียงไร การเห็นแก่ความสุขทาง
 เนื้อหนึ่ง ยังคงเป็นบ่อเกิดของความยากเข็ญในโลก
 อย่างเร้นลับลึกซึ้ง แนบเนียน เพียงนั้นอยู่นั่นเอง ฯ ๑๑๑

บัดนี้โลกเรตกลึกเข้ามาในหล่มจนถึงเพียงนี้แล้ว เรา
 ก็พากันสอดสายตาหาผู้ทางสำหรับแก้ไข, แต่ในที่สุด ผล
 ก็จะเป็นความล้มเหลวอย่างเดียวกันอีกนั่นเอง ในเมื่อ
 ผู้ที่ทำการแก้ไข ยังสมัครที่จะบูชาปีศาจแห่งการตามใจ
 ตัวเองอยู่ร่ำไป ฯ ๑๑๒

โรคร้ายเกิดขึ้นจากการตามใจตัวเองแล้ว ยังจะขึ้น
ใช้ยาแก้ คือการตามใจตัวเองอีก มันก็เหมือนกับเอา
น้ำโคลนมาล้างมือที่เปื้อนโคลน ฉันทได้ฉันทนั้น ๆ ๑๑๓

การที่ความยากเข็ญเกิดขึ้นในโลก และทวิยัง ๆ ขึ้น
ไปตามส่วนแห่งความเจริญของการศึกษาก็ตาม, และ
การที่เราพากันแก้ไขสิ่งร้ายเหล่านี้ให้กลายเป็นดีไม่ได้ก็ตาม,
ทั้งหมดนี้เป็นเพราะอำนาจของปีศาจแห่งการตามใจตัวเอง
ตัวเดียวกันแท้ ๆ ๑๑๔

ที่ได้เอ่ยชื่อถึงปีศาจแห่งการตามใจตัวเองมานับสิบ ๆ
ครั้งเช่นนี้ ก็เนื่องมาจากมันมีความสำคัญในการก่อ
ทุกข์เข็ญขึ้นในโลกอย่างใหญ่หลวงกว้างขวาง ทั้งโดย
ส่วนบุคคลและส่วนรวมจริง ๆ เราจึงมาช่วยกันกำจัด
ศัตรูอันร้ายกาจของโลกตัวนี้กันเถิด ๆ ๑๑๕

ในการที่จะกำจัดปีศาจแห่งการตามใจตัวเอง อันเป็น
ศัตรูอันร้ายกาจของโลกตัวนี้ เราต้องใช้อาวุธที่เป็นของ
ตรงกันข้าม กล่าวคือการบังคับตัวเอง. เราต้องเลิกตาม
ใจตัวเอง แล้วหันไปตามใจพระศาสดาของตน ๆ ๑๑๖

การตามใจศาสดาของตน ๆ ก็คือการปฏิบัติตาม
คำสอนในพระศาสดาอย่างเคร่งครัด. ศาสนาทุกศาสนา
ตรงกันหมด คือให้บังคับตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นการตามใจ
ตัวเองก็สูญหายไปจากโลก และมีคำจรรยาตัวที่สำคัญ
นั้น ก็จักไม่เขียนกรายมาอีก ๆ ๑๑๗

ในการบังคับตัวเองนี้ จะเป็นทั้งการแก้ไขความทุกข์
ที่มีอยู่แล้วให้หมดไป และป้องกันความทุกข์ใหม่ไม่ให้
เกิดขึ้น. ฉะนั้นเราจึงตั้งอกตั้งใจในการที่จะอาศัยหลัก
แห่งพระศาสดา เพื่อการบังคับตัวเองกันจึงทุกคนเกิด ๑๑๘

ท่านทั้งหลายที่เป็นพุทธบริษัท และโดยเฉพาะเป็น
ฆราวาสด้วยแล้ว นับว่าโชคดีที่สุดที่พระพุทธเจ้าได้ทรง
ประทานธรรมะสำหรับฆราวาสไว้โดยเฉพาะ เพื่อการ
แก้ไขความทุกข์ ทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นแก่ฆราวาสทั้งหลาย
โดยสิ้นเชิง ๆ ๑๑๙

ฆราวาสธรรม เป็นธรรมสำหรับฆราวาสโดยตรง
ในการที่เราจะแก้ปัญหาส่วนตัว ส่วนครอบครัว ปัญหา
ของบ้านเมือง ของประเทศชาติ หรือของโลกทั้งสิ้นก็ตาม

ธรรมะหมวดนี้ย่อมมีอำนาจเพียงพอ ที่จะใช้ได้ทุก
กรณี ฯ ๑๒๐

ท่านจะเลิกเหล้า เลิกบุหรี่ เลิกตามใจตัวในเรื่อง
เล็ก ๆ น้อย ๆ ท่านก็ต้องใช้ธรรมะหมวดนี้ ซึ่งเป็นแก้ว
สารพัดนึกสำหรับฆราวาส เราจะบังคับตัวเองให้ละเว้น
อะไร หรือแก้อะไรสำเร็จไม่ได้ถ้าปราศจากธรรมะ หมวดที่
เรียกว่า ฆราวาสธรรมนี้ ฯ ๑๒๑

ฆราวาสธรรมข้อต้นคือ สัจจะความจริงใจหมายถึง
ความซื่อตรง ไม่คดโกงต่อบุคคล ต่อเวลา ต่อหน้าที่
การงาน ต่อคำพูดของตัวเอง หรือถ้าสรุปความให้สั้น
ที่สุดแล้ว ก็คือซื่อตรงต่อตัวเอง ซึ่งหมายถึงเกียรติยศ
แห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ฯ ๑๒๒

เมื่อเราเรียกตัวเราว่า มนุษย์ เราก็ต้องซื่อตรงต่อ
ความหมายของคำว่า มนุษย์ และเป็นมนุษย์ให้ได้อย่าง
ถูกต้องตามความหมาย คือมีใจสูง เพราะใจสะอาด สว่าง
และสงบ ฯ ๑๒๓

หากเราซื่อตรงต่อตัวเอง หรือต่อความเป็นมนุษย์

ของเราได้แล้ว ไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องกลัว เรายอมซื้อ
 ตรงต่อบุคคล ต่อหน้าที่การงาน ต่อเวลา ต่อคำพูด และ
 ต่ออะไรได้ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นขอให้เราทุกคนจงภาวนา
 ตั้งจิตอธิษฐานในการที่จะเป็นมนุษย์ให้ได้จริงๆ ไม่เป็นแต่
 เพียงคน ๆ ๑๒๔

ความซื่อตรงต่อตนเองนี้ มิใช่เป็นของง่าย มิใช่จะมี
 ได้ง่าย ๆ อย่างปากพูด แต่ว่าเราไม่ต้องตกใจ เมื่อใครจะ
 ต้องการมีสัจจะให้ได้จริงๆ ไม่แต่เพียงปากว่า หรือตั้งใจ
 อยู่แต่ในใจแล้วก็มีทางที่จะทำได้สำเร็จคือมี ธรรมะข้อ
 ที่สอง ต่อไป ซึ่งเรียกว่า ‘การบับบังคับใจ’ หรือเรียก
 เป็นภาษาบาลีว่า ทมะ ฯ ๑๒๕

การบับบังคับใจนี้ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสสรุปไว้
 อย่างไพเราะน่าฟังที่สุดว่า “ท่านทั้งหลาย จงบับบังคับ
 ใจของท่านให้อยู่ในอำนาจของท่าน เหมือนควานช้าง
 ทนลาด สามารถบังคับช้างตกถนนั้นนั้น” ฯ ๑๒๖

คำหนึ่ง ซึ่งท่านจะต้องสงสัยจริงๆ คือพระพุทธเจ้า
 ท่านได้ตรัสว่า “หมอช้างที่ทนลาด” มิได้ตรัสว่าหมอช้าง

เฉย ๆ หรือหมอข้างที่โง่เขลา. เพราะถ้าเป็นหมอข้าง
ธรรมดา หรือหมอข้างที่โง่เขลาแล้ว ก็รังแต่จะถูกข้าง
สลัดให้ตกลงมา และเหยียบหรือทำอันตรายให้هلكลาญ
ไปเท่านั้น ๆ

๑๒๓

ใจของคนเรา ^{สั่ง} ทัพปัสจาแห่งการตามใจตัวเอง
เพื่อความสุกทางเนื้อทางหนังเข้าสิงอ่อนน ^{มัน} เป็นสิ่ง
ที่กลับกลอกและดุร้าย ยิ่งกว่าข้างที่ตกน้ำมันเป็น
ไหน ๆ แล้วเราเป็น หมอข้างที่โง่เขลา จะบังคับมันได้
อย่างไร ๆ

๑๒๔

การบีบบังคับใจให้อยู่ในอำนาจ เพื่อรักษาดีจะ
เอาไว้ให้ได้นั้น เราต้องอาศัยการทำตน ให้เป็นเหมือน
หมอข้างที่ฉลาด สามารถรู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของข้าง
ทุกประการ ๆ

๑๒๕

มารยาหรือเล่ห์เหลี่ยมของใจที่คอยแต่จะเถลไถล
มีอยู่อย่างไรในใจของเรา เราก็พอจะรู้ แต่ดูเหมือนเรา
ไม่สมัครที่เป็นหมอข้างที่ฉลาดนั้นมากกว่า โดยหาทาง
แก้ตัวต่าง ๆ นานา จนได้เป็นหมอข้างที่เหลวไหลไม่
ได้เรื่อง ๆ

๑๓๐

เมื่อมีการบีบบังคับใจให้อยู่ในอำนาจแล้ว ก็ย่อม
จะต้องเกิดการเจ็บปวดขึ้นเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้น
เราจำเป็นต้องมี ธรรมะข้อที่สาม ต่อไป ซึ่งเรียกว่า
'ความอดกลั้น' หรือ ขันติ หมายถึงความอดทนได้รอได้
คอยได้จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ฯ ๑๓๑

ขอให้คิดดูเถิดว่า แม้ในกรณีที่ทำชั่วทำเลว ก็ยัง
ต้องอาศัยความอดกลั้นอดทน รอได้ คอยได้เหมือนกัน
แล้วเหตุใดในกรณีที่เป็นการทำความดี ซึ่งยากไปกว่า
การทำความชั่วนั้น จะไม่ต้องมีความอดกลั้นอดทนกัน
เล่า ฯ ๑๓๒

โจรขโมยที่พยายามทำการปล้นสดมภ์ หรือตัดขง
ย่องเบา เขาก็ยังต้องอดทนจนกว่าจะทำโจรกรรมรายนั้นๆ
ได้สำเร็จ ซึ่งเป็นการอดกลั้นอดทน รอได้คอยได้อยู่
ไม่น้อย แม้ในกรณีที่ทำชั่ว แล้วทำไมมนุษย์จะทำ
การบีบบังคับใจ เพื่อแก้ไขความทุกข์ยากในโลก ซึ่งนับ
ว่าเป็นความดีอันใหญ่หลวงนี้ จะไม่ต้องพยายามทำการ
อดกลั้น อดทน รอได้ คอยได้ด้วยเล่า ฯ ๑๓๓

เนื่องมาจากความปราศจากการอดทนรอได้คอยได้
 นี้เอง ที่เราพากันไม่สามารถกำจัดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา
 ให้ดำเร็จลงไปได้. ฉะนั้นในกรณีที่เราจะเป็นผู้บังคับ
 ใจได้สำเร็จ เราจะต้องอดกลั้นอดทน แม้จะต้องทน
 จนเลือดตาไหล ๆ

๑๓๔

เราต้องอดกลั้นต่อทุกขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะ
 โรคภัยไข้เจ็บ; เราต้องอดทนต่อคืนฟ้าอากาศ ความ
 เหนื่อยยากลำบาก หรืออุปสรรคอื่น ๆ อันจะเกิดขึ้น
 ในขณะที่เราประกอบกิจการอันเป็นหน้าที่ของเรา.
 เราต้องอดกลั้นต่อคำนิทานว่าร้าย ประมาทหมิ่น
 ของคนจำพวกหนึ่ง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีอยู่ในโลกนี้
 ด้วยเหมือนกัน ๆ

๑๓๕

เราต้องอดทนต่อความขี้วैयाของอารมณ์ซึ่งเป็น
 เหลือล่อของปีศาจแห่งการตามใจตัวเอง ให้ได้ทุก ๆ
 อย่าง แล้วเราก็จะเป็นผู้ที่บังคับใจได้สำเร็จ มีความ
 จริงใจในการเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องได้สำเร็จ สมตามความ
 ประสงค์ ๆ

๑๓๖

เพื่อมิให้ต้องอดทนมากไป จนถึงกับทนไม่ไหว
 พระพุทธเจ้าท่านยังได้ทรงประทานธรรมะ สำหรับ
 อภิวาสข้อที่สี่ ไว้ให้อีก เรียกว่า ‘การระบายสิ่งชั่วร้าย
 ออกจากใจอยู่เสมอ’ หรือเรียกเป็นภาษาบาลีว่า
 จาคะ ฯ ๑๓๓

การระบายสิ่งซึ่งไม่ควรจะอยู่ในใจ ให้ออกไปเสีย
 จากใจอยู่เสมอ ๆ นั้น เป็นการช่วยให้มีสติจะได้โดยง่าย
 ช่วยให้มีการบีบบังคับใจได้สำเร็จโดยง่ายและช่วยให้ไม่
 มีอะไรที่ต้องทนจนมากเกินไป เพราะฉะนั้นจึงเป็นข้อ
 สดท้าย หรือข้อสำคัญที่จะต้องตั้งใจทำกันจริงๆ โดย
 ไม่มีระยะว่างเว้น ฯ ๑๓๔

จงพยายามชักพอกใจ เหมือนเราใช้สับชักพอกผ้า
 จนผ้าขาวสะอาด. สับชักใจก็คือขนบธรรมเนียม
 ประเพณีที่ดำรงมา ตลอดจนไปถึงข้อวัตรปฏิบัติตามทาง
 แห่งศาสนามีการสวดมนต์ภาวนา การควบคุมกาย
 วาจา จิต การนึกถึงโลกหน้า นึกถึงความตาย นึกถึง
 บุญกุศล นึกถึงบรรพบุรุษ นึกถึงเกียรติของความเป็น
 มนุษย์อนุญัตตองของเราเอง ฯ ๑๓๕

จงพยายามทำการบริจาคสิ่งที่ไม่ควร ที่จะมีอยู่ใน
ใจให้หมดไปจากใจจนมีใจสะอาด สว่าง และสงบเย็น
เกิด สิ่งร้ายก็จะถูกแก้ไขให้กลายเป็นดี และไม่มีสิ่งร้าย
ใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นอีกต่อไป ปัญหาต่างๆ ก็จะหมดสิ้น
เอง ฯ

๑๔๐

การที่ชราวาส เพียงแต่พยายามทำการบำเพ็ญ
ชราวาสธรรม & ประการคือ ศัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ
ให้ครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้น จะเป็นการประพฤติธรรมะ
หมดทั้งพระไตรปิฎกอย่างครบถ้วนทีเดียว, เพราะพระไตร
ปิฎกมีใจความสำคัญอย่างเดียวกัน กล่าวคือ การบังคับ
ตัวเองได้ซึ่งหมายถึง การเอาชนะใจตนเองได้โดย
เด็ดขาด ฯ

๑๔๑

บุคคลจะเป็นผู้ชนะทุกอย่างทุกประการ ชนะทั้งใน
โลกนี้และชนะทั้งในโลกหน้า ไม่มีอะไรเหลืออยู่เป็นข้อ
บกพร่องได้ ก็เพราะอาศัยชราวาสธรรม & ประการ.
พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงทำของท่านไว้ว่า “ไม่เชื่อก็จง
ลองไปตามสมณพราหมณ์ พวกอื่นเป็นอันมากดูเถิดว่า

ยังมีธรรมะเหล่านี้หน่ออีกเล่า ที่เหมาะสำหรับฆราวาส
ยิ่งไปกว่าธรรมะ ๕ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และ
จาคะ น ๗ ๑๔๒

ฆราวาสจงได้สนใจ ในธรรมะ ๕ ประการ อันเป็น
เหมือนแก้วสารพัดนึกของฆราวาส ที่พระองค์ทรง
ประทานไว้ เป็นของขวัญอันประเสริฐสุดดวงหนึ่งด้วยความ
ไม่ประมาทอย่างยิ่งเถิด ท่านจะสามารถแก้ปัญหายิ่ง
ยากทุก ๆ ชนิดที่เข้ามาเผชิญหน้าท่าน ให้ลุล่วงไปได้
ทุกอย่างจริง ๆ ๑๔๓

ผู้ประพฤติธรรม แม้จะประพฤติเพื่อประโยชน์สุข
ของตนเป็นเบื้องหน้าก็ตาม แต่ผลได้นั้นจะแผ่ซ่านไป
ทั่วโลก ทำให้กลายเป็นผู้ประพฤติประโยชน์แก่โลกทั้ง
โลก ไปโดยไม่รู้ตัว ๑๔๔

โลกทั้งโลกนี้เปรียบเหมือนเรือลำเดียว ทุกคนที่อยู่
ในโลก ที่ยังมีจิตใจ เป็นอย่างวิสัยโลก ย่อมได้รับผลอัน
เป็นชะตากรรมของโลกร่วมกัน ไม่ว่าจะเดินทางร้ายหรือ
ทางดี. เมื่อโลกนี้เร้าร้อน พลโลกก็พลอยเร้าร้อนกันหมด
ไม่มากก็น้อย ๑๔๕

หากใครคนหนึ่ง หนึ่งไปด้วยกันในเรือลำเดียวกัน เกิดอาละวาดขึ้นมา จนทำให้เรือลำนั้นจมลงไป หรือเอียง วูบวาบ ก็ย่อมทำให้ทุกคนต้องจมน้ำ หรือเวียนศีรษะกัน ไปทั้งลำเรือ ไม่ยกเว้นว่าใครเป็นต้นการหรือนั่งอยู่ เฉย ๆ หรือถึงกับพยายามถ่วงบ่วงกับเขาไว้ ไม่ให้เรือ เอียง ๆ ๑๔๖

เมื่อใครคนใดคนหนึ่ง พยุงเรือไว้ได้ไม่ให้คว่ำลงไป ทุกคนที่นั่งอยู่ในเรือก็รอดจากการเบียดน้ำ หรือการเวียน ศีรษะเพราะเรือโคลง, ไม่ว่าเขาจะเป็นพวกที่เขย่าเรือให้ จม หรือเป็นพวกที่นั่งอยู่เฉย ๆ หรือเป็นพวกที่พยายาม ช่วยพยุงเรือไว้ ๆ ๑๔๗

ผู้ประพฤติธรรมในโลกนี้ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติ ประโยชน์แก่โลก โดยส่วนรวมอยู่เสมอไป ธรรมะยังมี ผู้ประพฤติอยู่ในโลก แม้เพียงผู้เดียวอยู่เพียงใด โลกก็ ยังชื่อว่ามีธรรมะเป็นร่มโพธิ์ไทร ค้ำครองโลกไม่ให้ล่มจม อยู่เพียงนั้น ๆ ๑๔๘

เราไม่ต้องวิตกว่า คนส่วนมากเขาไม่ประพฤติธรรมะ
กัน, เพราะว่าอธรรมนั้นมีกำลังน้อย พระพุทธเจ้าท่าน
ตรัสว่า อปฺปายี สนฺตยา พหุเก ชินฺนติ ซึ่งมีใจความว่า
“คนดีแม้มีน้อย ก็สามารถเอาชนะคนไม่ดี แม้มีจำนวน
มากได้” ทั้งนี้^{๕๕๔} เพราะว่า ธรรมะ เป็นสิ่งที่กำลัง อธรรม
เป็นสิ่งที่ไม่มีกำลัง ฯ ๑๔๕

เพียงแต่พวกพุทธบริษัทเราซึ่งมีอยู่ในโลกนี้ พวกนี้
ประพฤติธรรมะเท่านั้น ก็จะสามารถเป็นลูกตุ้มถ่วงเรือ
โลกล้านเอ้าไว้ไม่ให้ล่มจม หรือให้แล่นไปสู่ความล่มจม
ช้าเข้าเป็นอย่งน้อย. เรือโลกยังไม่ล่มจมหรือล่มจมช้า
ออกไปเพียงใด นั่นย่อมเป็นผลแห่งการประพฤติธรรม
ของพวกพุทธบริษัท ในฐานะผู้มีความกรุณาต่อพลโลก
ทั้งมวล ฯ ๑๕๐

จงพากันประพฤติธรรมะเถิด แม้แต่เพียงคนเดียวก็
ยังได้ชื่อว่าเป็นลูกตุ้มที่ถ่วงโลก ให้ล่มจมช้าเข้านั่นเอง.
ผลที่เราได้รับเป็นพิเศษนั้น ก็คือความเป็นปกติอยู่ได้ ไม่
ว่าโลกจะหมุนไปสู่ภาวะเช่นไร ถ้าหากเราประพฤติธรรมะ

ของพระพุทธองค์ให้ชนถึงขั้นสุดได้จริง จะสามารถปลดปล่อย
วางความยึดถือในสิ่งทั้งปวง ฯ ๑๕๑

ธรรมะอย่างเดียวกันเท่านั้น ที่ช่วยได้ไม่ว่ากรณีบ้้องกัน
หรือกรณีแก้ไข และไม่ว่าในกรณีที่คนทั้งโลกพากัน
ประพฤติธรรมะกันทั้งหมด หรือในกรณีที่มีเหลือประพฤติ
ธรรมอยู่แต่เราผู้เดียวเท่านั้น. การประพฤติธรรมะ จึง
เป็นการถูกโดยประการทั้งปวง ไม่มีทางผิดเลย ฯ ๑๕๒

ขรวาส เพียงแต่ประพฤติขรวาสธรรม ๔ ประการ
ให้ได้จริง ๆ เท่านั้น จะเป็นการประพฤติธรรมะครบถ้วน
หมดทั้งพระไตรปิฎก. ฉะนั้นจึงไม่เป็นการยากเลย ใน
การที่ขรวาสคนใดคนหนึ่งประสงค์จะประพฤติธรรม ให้
เป็นประโยชน์สุขแก่โลกทั้งหมด โดยส่วนรวม ฯ ๑๕๓

บัดนี้เอาตมาอยากจะระบอบคมคติของคำว่าราชการให้
ชัดแจ้ง และเป็นอย่างพุทธบริษัทแท้. คำว่าราชการคำนี้
ทำอย่างไรเสียก็ต้องแปลว่า “ผู้ที่ทำงานของพระราชา”
อย่างที่ใครจะเถียงไม่ชน ฯ ๑๕๔

พระราชามิได้หมายถึงผู้มีอำนาจตัดคอคน หรือ

เสกสรรคนให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็หาไม่ได้. นั่นเป็นเพียง
ส่วนประกอบของการกระทำ เพื่อหน้าที่ตามอุดมคติ
เท่านั้น. ส่วนอุดมคติของคำ ๆ นี้อยู่ที่ “ทำความยินดี
พอใจให้เกิดแก่ผู้อื่น” ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตัดคอคนเลย
ก็ได้ ๆ ๑๕๕

เมื่อพระราชา คือผู้ที่ทำความยินดีปรีดาให้เกิดขึ้นใน
บ้านเมืองดังแล้ว คำว่าข้าราชการ หรือผู้ที่ทำงานของ
พระราชา ก็เลยหมายความเป็น “ผู้ที่ทำความยินดีให้
ให้เกิดขึ้นทั่วบ้านทั่วเมือง” ตามไปด้วย ๆ ๑๕๖

เมื่อเราตีราคาของความยินดีที่ได้ทำให้เกิดขึ้นในหัวใจ
ของคนทั่วบ้านทั่วเมืองว่ามีราคาสักเท่าไรแล้ว จะรู้สึก
ว่า มันมากมายเกินกว่าที่จะนำมาเปรียบเทียบกันกับค่า
ของเงินเดือนที่ได้รับอยู่เป็นประจำเดือน จนเกินกว่าที่เรา
จะถูกเรียกว่าลูกจ้าง และที่ถูกควรจะได้ไว้ในฐานะเป็น
ปุชนัยบุคคลประเภทหนึ่ง ๆ ๑๕๗

เมื่อคนผู้ถูกนับเนื่องไว้ในวรรณกษัตริย์ หรือข้าราชการ
เหล่านั้น ทำหน้าที่ของตนจริง ๆ คือเพ่งจ้องแต่จะให้

ความยินดีปราศเกิดขึ้นในหัวใจของคนทั้งหลาย โดยมีได้
 เฟื่องเริงอยู่แต่ที่เบียดเบียนชีพ ซึ่งเป็นของน้อยเกินไปเช่น
 นั้นแล้ว ความเสียดสละของคนเหล่านั้น ย่อมมากพอ
 ที่จะถูกจัดไว้ในฐานะเป็นปุชนียบุคคล ของคนทั้งหลาย
 ได้จริง ๆ ๑๕๘

ถ้าใครลุ่มลุ่มมคตของตนมากขึ้น เฟื่องเริงแต่ผลทาง
 วัตถุมากขึ้น แม้จะมีการอยู่ดีกินดีมากขึ้น แต่ค่าทาง
 ความเป็นปุชนียบุคคลนั้นลดถอยลงไป จนกระทั่งหมด
 ความเป็นปุชนียบุคคลและเลเยกลายเป็นลูกจ้าง. นี่แหละ
 คือผลของการที่ถือเสียว่า “อุดมคติกินไม่ได้ เงินซื้ออะไร
 กินได้” ๆ ๑๕๙

พระราชาทงฝ่ายโลก ก็ทำความยินดีปราโมทย์
 อย่างโลก ๆ ให้เกิดในหัวใจคน เช่น นอนไม่ต้องมีด
 ประตุนั่น. ส่วนพระราชาทงฝ่ายธรรม ทำความยินดี
 ให้เกิดขึ้นในหัวใจของสัตว์ตามทางธรรม ให้ได้ความสงบ
 เย็นทั้งในโลกนี้ และในโลกหน้า ชนิดที่เงินหรืออำนาจ
 ใด ๆ ทำให้ไม่ได้ นั่นเอง ๆ ๑๖๐

เมื่อพระผู้มพระภาคเจ้าทรงเป็นพระราชาคด้วยเช่น
แล้วภิกษุสงฆ์ทั้งหลายก็พลอยเป็น ข้าราชการไปด้วย
แต่เป็นข้าราชการของพระธรรมราชา มีหน้าที่ทำงานให้
เกิดความยินดีตามทางธรรมขั้นในหัวใจของเพื่อนมนุษย์
โดยเฉพาะคือความมีหัวใจสูง ๆ ๑๖๑

อาตมาและท่านทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นพุทธบริษัท
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า, ด้วยเหตุนี้แหละท่านทั้งหลาย
ทุกคน จึงเป็นข้าราชการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วย
แม้ไม่ได้โดยตรง อย่างน้อยก็โดยอ้อม ๆ ๑๖๒

ท่านจะมีข้อแก้ตัวอะไร ในการที่เมื่อท่านทั้งหลาย
เป็นข้าราชการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ด้วยอีกแผนก
หนึ่ง แล้วท่านจะไม่เชื่อฟังพระองค์ได้อย่างไรเล่าใน
เมื่อทรงมีคำสั่งสอนล้วนแต่จะทำเราทั้งหลายให้หลุดจาก
ฐานะของความเป็นลูกจ้าง ขึ้นไปสู่ฐานะของความเป็น
ปวงชนียบุคคลทั้งนั้น ๆ ๑๖๓

เราทั้งหลาย ต้องทำการบังคับตัวเองอย่างเฉียบขาด
เพราะคำสั่งสอนของพระองค์ทุก ๆ คำเป็นเช่นนั้น. เรา

ทั้งหลายต้องสวมมิกัดต่อพระองค์ เป็นบริษัของ
พระองค์อย่าเผด็จนปล่อยให้ตกไปเป็นสมุนลูกน้องของ
ปีศาจแห่งการตามใจตัวเองเลย ฯ ๑๖๔

ปีศาจแห่งการตามใจตัวเองนี้ เขาเรียกกันว่ากิเลส
บ้าง พญามารบ้าง ซาตานบ้าง. จึงคิดเกิดการเป็นสมุน
ลูกน้องของสิ่งเหล่านี้จะมีเกียรติที่ตรงไหน ฯ ๑๖๕

ของจริงจักยังคงเป็นของจริงอยู่เสมอ ไม่อาจ
เปลี่ยนเป็นของไม่จริงไปได้จนตลอดอนันตกาล ขอท่าน
ทั้งหลายจงอย่าได้หลงในชั้นนี้เลย ฯ ๑๖๖

ของจริงที่เด็ดขาดที่สุด และจำเป็นที่เราทั้งหลาย
จะต้องยึดถือที่มั่นคงนั้น ก็คือความจริงข้อที่ว่า “ทำดีได้ดี
ทำชั่วได้ชั่ว” นั่นเอง. ทำดีต้องดี ทำชั่วต้องชั่วเสมอไป
จนตลอดกาลปาวสานหรือยิ่งกว่าเป็นอย่างน้อย, แต่มัน
มีข้อที่ทำให้เกิดการหลงเหลือหรือเข้าใจผิดอยู่มาก ตรงที่ผล
พลอยได้ คือเงินทองเกียรติยศ ชื่อเสียง และลาภผลอื่น ๆ
ที่เป็นวัตถุ ฯ ๑๖๗

ความดีมันดีอยู่แล้วในตัวการกระทำทางกายวาจาใจ
 นั้นเอง. พอทำเสร็จมันก็ดีเสร็จแล้วเหมือนกัน. เพราะ
 มันดีอยู่แล้วในตัวการกระทำนั้น จึงพอทำเสร็จมันก็ดีเสร็จ
 แล้ว ๆ ๑๖๘

ทางฝ่ายทำชั่ว ก็เป็นอย่างเดียวกันอีก คือชั่วอยู่แล้ว
 ในตัวการกระทำทางกาย วาจา ใจ นั้นเอง. พอทำเสร็จ
 มันก็ชั่วเสร็จแล้ว. มันเป็นของแน่นอนตายตัวเช่นนี้ อย่าง
 ไม่มีทางที่จะแปรผัน จนท่านทั้งหลายยกยมจะพิจารณา
 เห็นได้เองจริงๆ ๆ ๑๖๙

การทำดี ดีเสร็จแล้วตั้งแต่เมื่อทำเสร็จ แต่จะได้
 เงินด้วยหรือไม่ ได้ชื่อเสียงด้วยหรือไม่ นั้นไม่แน่.
 บางทีได้ บางทีก็ไม่ได้ การทำชั่วก็เหมือนกัน ชั่วเสร็จ
 ตั้งแต่เมื่อทำเสร็จ แต่จะได้เงินด้วยหรือไม่ มันไม่แน่
 บางทีก็ได้ บางทีก็ไม่ได้ ๆ ๑๗๐

การทำชั่ว บางทีก็ได้ชื่อเสียงด้วย ทั้งที่เป็นการ
 ทำผิดขนบธรรมเนียมประเพณี หรือบัญญัติแห่งศาสนา
 แต่ผลดีมันไปตรงกับค่านิยมของคน พวกที่เหยียบย่ำ

ชนบธรรมนิยมหรือประเพณี หรือบทบัญญัติของศาสนา
ด้วยกันเข้า. หรือบางที่ได้ชื่อเสียจากการทำชั่วเพราะ
การปรากฏมันไปปรากฏอีกอย่างหนึ่ง ส่วนความชั่วนั้น
ถูกซ่อนเอาไว้ ๆ ๑๗๑

ถ้าผลพลอยได้คือ เงินเป็นต้นนั้น มันพลอยได้มาจาก
การทำดี ก็เป็นผลพลอยได้ที่ดี คือเป็น “เงินดี” ถ้าเงิน
อย่างเดียวกันนั้นแหละ เป็นผลพลอยได้มาจากการทำชั่ว
มันก็เป็นผลพลอยได้ชั่วคือเป็น “เงินชั่ว” มันต่างกัน
จริง ๆ อย่างไร ขอให้ท่านทั้งหลายลองคิดดู ๆ ๑๗๒

เงินดี ทำให้เจ้าของเงินเป็นคนดี เขามาเลี้ยงร่างกาย
ก็เป็นร่างกายดี. เลี้ยงเมียก็เป็นเมียดี เลี้ยงพ่อแม่ก็ทำ
ให้พ่อแม่เป็นพ่อแม่ที่ดี เขาไปบำรุงศาสนา ก็ทำให้ศาสนา
บริสุทธิ์ และเจริญอย่างถูกต้องตามความประสงค์ของ
พระพุทธองค์ ตายแล้วก็ยังไปสวรรค์ ๆ ๑๗๓

เงินชั่ว ทำให้เจ้าของเป็นคนชั่ว เพราะเงินมันชั่ว
เขาไปเลี้ยงร่างกาย แม้อย่างถูกต้อง มันก็ยังทำให้เป็น
ร่างกายชั่ว, เลี้ยงลูกก็ทำให้ลูกพลอยชั่ว โดยไม่รู้ลึก.

เสียงเมฆก็พลอยทำให้เมฆมีส่วนขั้ว. เสียงพ่อแม่ที่แก่เฒ่า
ก็พลอยทำให้พ่อแม่ขั้ว. เขาไปทำบุญ ก็ทำให้ศาสนา
พลอยเศร้าหมอง หรือเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ของคน
ในศาสนาอื่น. ตายแล้วก็ยังไปนรกกันทั้งพวก ๆ ๑๗๔

แม้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเอง ก็ไม่ทรง
สามารถแก้ไขกฎที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เพราะ
มันมิได้เป็นกฎ ที่พระองค์ทรงตั้งขึ้นเหมือนวินัยต่าง ๆ
ซึ่งอาจแก้ไขได้, แต่มันเป็นกฎของความจริง, กฎของ
ธรรมชาติอันเด็ดขาด ซึ่งธรรมชาติเองก็ไม่สามารถแก้ไข
ได้อีกเลย ขอให้พวกเราทั้งหลายจงปราศจากการลังเล
ในข้อนี้โดยสิ้นเชิงเถิด ๆ ๑๗๕

ทำดีแล้วได้ดีดังแต่เมื่อทำดี. ทำชั่วก็ชั่วแล้ว
แล้วดังแต่เมื่อทำชั่ว. ทั้งนี้เพราะความดีหรือชั่วอยู่แล้ว
ในตัวการกระทำ ที่เรากระทำกันทั้งทางกายวาจา และ
ทางใจ ๆ ๑๗๖

ส่วนผลพลอยที่ได้เป็นเงินทอง หรือชื่อเสียงนมน
ไม้แน่ บางทีมันก็ได้ บางทีมันก็ไม่ได้ ทั้งฝ่ายการทำดี

และทำชั่ว เพราะเหตุว่ามันเป็นผลพลอยได้. แต่มันไป
 แ่คักอยู่ข้างหน้าอย่างเด็ดขาดอีกชั้นหนึ่งว่า ถ้าเงินมัน
 พลอยได้มาจากการทำดี ก็เป็นเงินดี ถ้าพลอยได้มาจาก
 การทำชวก็เงินชว ๆ ๑๓๓

ชื่อเสียงที่พลอยได้มาจากการทำดี ก็เป็นชื่อเสียงแท้
 หรือบริสุทธิ์ ถ้าชื่อเสียงพลอยได้มาจากการทำชั่ว ก็เป็น
 ชื่อเสียงปลอมเทียม ๆ ๑๓๔

เงินดีทำให้เจ้าของเป็นคนดี ลูกเมียพ่อแม่ที่พลอย
 ได้รับเลี้ยงก็พลอยเป็นคนดี. ทำศาสนาให้บริสุทธิ์และ
 เจริญ ในเมื่อเขาไปบำรุงพระศาสนา ตายแล้วก็ไปสวรรค์
 กันทั้งคณะ ๆ ๑๓๕

เงินชั่วทำเจ้าของให้เป็น “ผีผู้สับเลือดเพื่อนมนุษย์”
 เพราะเป็นเงินที่บับบังคับเขามาจากเจ้าของที่ไม่ประสงค์
 จะให้, และได้มาโดยวิธีอันเร้นลับ ทำนองเดียวกับผีที่
 แอบสูบเลือดคนมนุษย์ ๆ ๑๓๖

เงินชวนั้น เมื่อเขาไปเลี้ยงลูกเมีย พ่อแม่ ก็พลอย
 ทำให้กลายเป็นผีผู้สับเลือดคนมนุษย์กันทั้งพวก, ทำศาสนาให้

ถูกทุหมิ่นเมื่อเอาไปบำรุงศาสนา
ทั้งคณะ ฯ

ตายแล้วก็ไปนรก
๑๘๑

มันจะเอามาสับเปลี่ยนกันได้อย่างไร? ทำดีก็ตัดออก
ไปแต่ต้นจนอดสวน, ทำชั่วก็ชั่วแต่ต้นจนตลอดอดสวน
โดยเด็ดขาดแน่นอนเสมอ ฯ

๑๘๒

จงพยายามชำระสะสางสิ่งที่ไม่ดี ถ้าหากมันมีอยู่
และพยายามทำแต่สิ่งที่ดีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนถึงที่สุดแห่ง
ความดี และลุล่วงพระนิพพานได้ในที่สุด ขออย่าได้ถือเสีย
ว่า อุดมคตินั้นกินไม่ได้ เงินซื้ออะไรกินได้นั้นเลย ฯ

๑๘๓

อุดมคตินั้นมันยิ่งกว่าสิ่งที่กินได้ อย่างที่จะเปรียบ
กันไม่ได้เลย อุดมคตินั้นแหละจะอำนวยให้ซึ่งความเป็น
มนุษย์อันถูกต้อง อำนวยให้ซึ่งความเป็นข้าราชการอัน
ถูกต้อง และอยู่ในฐานะเป็นบุรุษนิยมบุคคลแทนฐานะแห่ง
การเป็นลูกจ้าง ฯ

๑๘๔

อุดมคตินั้นแหละ จะอำนวยให้ซึ่งความเป็นพุทธ-
บริษัทที่ถูกต้อง มีความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้าเป็น

รางวัล. รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ซึ่งเงินและชื่อเสียงอย่างเหลือ
หลาย และเป็นเงินดีชนิดที่จะไม่ทำให้เจ้าของกลายเป็นผู้
ผู้สูญเสียคนมนุษย์ไป ฯ

๑๘๕

จงอย่าประมาท. จงตั้งอยู่ในเหตุผล จงยึดถือของ
จริง จงพยายามรักษาอุดมคติแห่งหน้าที่การงานนั้น ๆ.
เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ไม่ต้องมีใครมาอ้างคุณพระรัตนตรัย
แล้วอวยพรให้แก่ท่านเพื่อความสุขความเจริญของท่าน
ดอก ท่านก็จะมีความสุขความเจริญอันสมบูรณ์แท้จริง
เอง ฯ

๑๘๖

ความดีที่ท่านนั้น เป็นตัวพระพุทธรูป พระธรรม
พระสงฆ์เสียเองแล้ว. คนสมัยนี้มีวแต่อะไร ๆ ก็อ้างคุณ
พระรัตนตรัย แต่แล้วก็มีกรกระทำที่ขัดต่อพระรัตนตรัย
อย่างหน้ามือเป็นหลังมือ จึงได้รับแต่การโกลาหล
วุ่นวาย ฯ

๑๘๗

เราเป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง ก็ต้องทำตามคำสอน
ของพระองค์ คือทำดีด้วยการยึดหลัก "ทำดีได้ดี" แล้วจะ
ต้องไปพึ่งขอพรจากใครทำไม ฯ

๑๘๘

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แพร่การช่าง ถนนเฟื่องนคร พระนคร
นายอำพัน ฉายางกร ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๒๕๐๘

